

Silkeborg Slot.

Ved Edv. Egeberg.

I.

Den skønne Egn mellem Skanderborg og Silkeborg med sin lange Kæde af Søer og Aa — Landets smukkeste og længste —, sine efter danske Forhold mægtige Bakkerækker — nogle af Landets længste og højeste —, sine milelange Skove har, forstaaeligt nok, altid øvet sin Tiltrækning paa Mennesker.

Gravhøjene her fortæller, at Egnen allerede i den forhistoriske Tid har været befolket. Sten- og Broncealderens Folk slog sig ned her, fiskede i Søer og Aa, jagede i Skovene, udvalgte sig Gravpladser paa Bakkekammene. Og i den historiske Tid har Konger og Adel bygget sig Borge her, hvor Vandene gjorde det let at befæste, hvor de samme Vande var fulde af Fisk til Taflerne, hvor der var en herlig Udsigt fra Borgtaarnene, og hvor der kunde jages saa at sige lige udenfor Portene. Ogsaa Gejstligheden fandt Behag i Egnen. En Række Klostre rejste sig her, Bisperne i Aarhus skaffede sig store Besiddelser herude. Baade Borg- og Klostermure spejlede sig i Søernes og Aaernes Vande. De kongelige og adelige Jægeres Hornsignaler, Hallo og Bøsseskud og Klosterklokker og Munkesang vakte Ekko mellem de høje Bakker og i de store Skove. Og hvor Søerne snævrede ind til Aa, og Strømmen gik strid og stærk, rejste store Møller sig.

I den skønne Egn laa Borgene Dyrnæs — ved den store Julsø — og Silkeborg ved Langsøen, og der var kongelige Jagtgaarde i Ry og Løgager og maaske flere Steder. Munkene slog sig ned paa Kalvø i Skanderborg Sø, i Øm, Vissing og Voer ved Mossø, i Tvilum ved Gudena, i Sminge. Og ved Ry og Silkeborg gik store Møllehjul rundt paa fjorten Alen lange og en Alen tykke Ege-Aksler, huggede i de udstrakte Skove.

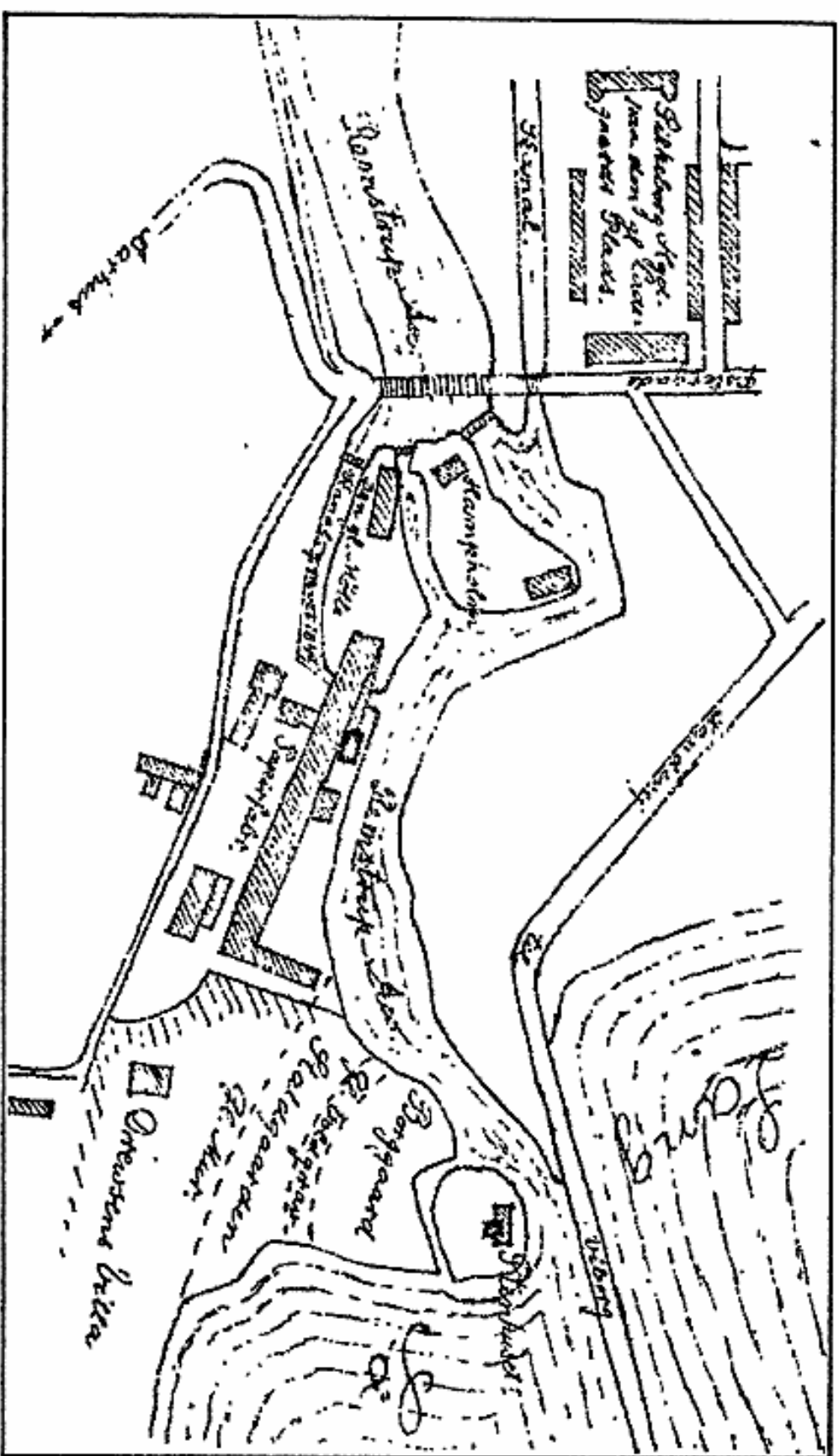
Af Slottene er nu næsten intet tilbage ud over Navnene, nogle løse, romantiske Sagn, nogle faa historiske Paalideligheder i Tingbøger, Lensregnskaber og andet gulnet Papir i Arkiverne. Kun en svær, firkantet Voldbakke minder paa Stedet selv om Dyrnæs Slot, og om Silkeborg en afdækket lidet talende Syld. Af Klostrene er der ogsaa kun ganske lidt igen. Af Cistercienser-Klosteret i Øm afdækker man i denne Tid i den røde, Murstensmættede Jord nogle faa Rester af Mur og Munkegrave, i Tvilum staar kun Kirken som en Fløj af det gamle Augustinerkloster igen. Af Kalvø, Voer, Vissing og Sminge er intet tilbage. Klostre og Slotte er afløste af Hoteller og Restaurationer. Istedetfor kirkelige Processioner og adelige og kongelige Jagttog skrider nu i Sommertiden en broget Skare af Turister gennem Egnen; Munkesang, Klosterklokker, Jægerens Hallo og Hornsignaler er afløst af sommerklædte Smaaborgeres Pludren. Møllerne maler ikke længer Korn for Egnens Bønder. Den ved Ry er blevet Træsliberi, og Strømmen ved Silkeborg laver Papir.

Den gamle Tid er død. Men Egnen er fuld af Historie. Den ligger og venter paa at blive afdækket. Her er meget for Forskningen at slaa ned paa. Jeg vil nu — efter fattig Evne — forsøge med Pennen at rejse det gamle Silkeborg Slot igen og genfremkalde noget af det Liv, der i gamle Dage levedes her.

— Silkeborg Slot — med de Bygninger, som sluttede

sig om det: Kro, Mølle, Teglgård m. m. — laa ved den gamle Alfarvej mellem Aarhus og Ringkøbing. Gennem Byerne i Linaa Sogn — i hvilket Slottet laa — Møllerup, Linaa, Haarup, snoede den trælse Vej sig og gennemskar Skov i Bjarup, Møllerup, Linaa, Birkehede, Haldved. Saa puttede den sig ind i Nordskoven gennem Sandbjergdal, ned i Gudenaadalen og nærmede sig Gudenaen — eller Guden, som den kaldtes dengang — og Silkeborg Langsø, løb en god Fjerdingvej langs Vanddraget ned over Smedebakken hen mod Slottet, der laa paa en Odde, som Guden — her Remstrup — Aa og Langsøen danner, hvor de mødes. Lige foran Slottets Porte slog Vejen, der hidtil havde løbet omtrent lige i Vest, et Sving mod Syd langs Remstrup Aa, der hvor nu Papirfabrikken ligger. Her laa da rimeligvis Kroen og nogle andre Huse og sidst Møllen. Ved denne gjorde Vejen atter et Sving og gik lige i Vest over to Broer: den østre, som førte over til »Hamp-holmen«, der som altid deler Strømmen i to, og hvor nu Fabrikens Maskinmesterbolig og en Oplagsplads er, og den vestre, som førte fra Hampholmen over til Aaens vestre Bred og Slottets Ladegaard, der laa omtrent der, hvor den gamle Gaard nu ligger. Gennem eller om ved Ladegaarden gik Alfarvejen saa videre ud over Gaardens Marker, ind i Lysbro Skov, over Lysaa og videre ad Funder, Engesvang o. s. v.

Paa Odden mellem Aaen og Søen laa altsaa Slottet. Her var vidunderlig smukt. Fra Taarnene har man haft den herligste Udsigt. Lige udenfor Vinduerne i Nord bæltede Langsøen sig, dannede i Vest den hyggelige, skovkransede Kalgaardsvig og skød sig om bag Odden forbi Kjærsgaard ind under Hvinningdals Bakker til Lysbro. Og mod nordøst saa man Søen snævre ind og blive Aa nedefor Gødvad Bakker, hvorfra saa Gudens brede Baand lyste op gennem store Enge, ad Resenbro, Svostrup, Sminge

og Troldhøjene til. Og bag Sø og Aa, Skov og atter Skov. Mod Syd, Sydøst og Sydvest de samme Skove, som nu dækker Aasene: Koblerne, Kopskoven, Nordskoven, Vester- og Lysbroskov. Og i Vest, Nord og Øst, hvor der nu allevegne er nøgne Banker: Hvinningdal, Balle, Gødvad, Skellerup og Voel Skove. Endnu for et Par Hundrede Aar siden store Skovarealer. Man ser det bl. a. af Tingbøgernes Opgivelser af Tallet paa de Oldensvin, der drives ind i dem.

Ja, her var smukt. Og her var trygt at bo. Stedet var let at befæste. Mod Nord spærrede Langsøen. Den eneste Forbindelse her foregik ved Slottets Færgebaad og Færgemand, som begge idelig optræder i Slotsregnskabet. Den nærmeste Bro i Vest — Lysbro over Lysaa — var en halv Mil ude, og den nærmeste i Nordøst — Resenbro — en lille Mil borte. Og Tangen, Slottet laa paa, lod sig med Lethed gennemskære af brede Voldgrave mellem Remstrup Aa og Langsøen.

Hvornaar Silkeborg Slot er bygget og af hvem, har det ikke været mig muligt at oprede. Jeg har i alt Fald ikke fundet noget i Arkiverne, som var gammelt nok til at fortælle det.

J. B. Løffler mener dog at kunne fastslaa, at de afdækkede Ruiner stammer fra et Slot, der er opført efter 1430 af Biskop Ulrich, Aarhus. Hans Bevisførelse ser saaledes ud: Fra selve det piloterede Jordsmon (hvor Slottet har ligget) har man nemlig optaget en lille under Erik af Pommerns Regering præget Kobbermønt, som maa være tabt, medens Nedramningen af Pælene fandt Sted. Slottet er altsaa bleven rejst i Tiden efter 1397; og se vi hen til, at Aarhus Bispestol efter allerede i 1418 at have sikret sig Ejendomsretten til Grunden, paa hvilken »Silkeborg« var opført, først ca. 1436 ansatte en Befalingsmand her, saa synes det at indeholde en An-

tydning af, at en mindre Borg har staaet paa Næsset inden Laurids Hvas' — om hvem vi senere vil høre — Død (ca. 1430), men derefter paa Foranstaltning af Biskop Ulrich er bleven nedbrudt og erstattet med det anseelige, stærkt befæstede Slot, hvoraf Substruktionerne ere fremdragne i vore Dage.

Løfflers Bevis ser ikke saa ilde ud, men absolut overbevisende er det dog ikke. Slottets Tilblivelsestid maa derfor staa hen i det uvisse. Derimod kan der gøres nogenlunde Rede for, hvorledes Slottet har set ud i sin Velmagt, d. v. s. mens Bisperne i Aarhus og Kronen ejede det, fra Begyndelsen af det 15. Aarhundrede indtil Krigene i det 17. Aarhundrede begyndte og fremmede Krigsfolk hærgede det.

Yderst paa Odden laa det egentlige Slot, »det store Stenhus«, som det idelig kaldes i Cancelliets Brevbøger, Tingbøgerne, Lensregnskaberne og andre Steder, hvor det omtales. Med Hensyn til de Oplysninger, Udgravningen af Slotsgrunden, som blev foretaget i 1880, gav, holder vi os igen til J. B. Løffler. Han meddeler, at Grunden, hvorpaa »Stenhuset« har ligget, er sid og moset. Det var derfor nødvendigt at pilotere den. Grunden baade under de 4 Alen tykke Mure — som ogsaa Taarnet havde — og de fire Fundamenter, som bar Hvælvingernes Piller, var underbygget med nedrammede Egepæle. Ovenpaa Pælene hvilede vandret liggende Rammer af Egetømmer, og disse Rammer var saa fyldte med Teglstensskærver og Blaaler. Paa denne Udfyldning hvilede Slottets Sokkel, $1\frac{1}{2}$ Alen høj og opført af dels raa, dels kløvede Kampsten, bundne med stærkt Kalkmørtel. Saa begyndte først den egentlige Mur — en ydre og indre Murstensskal mellem hvilke der var fyldt Brokker af Tegl og Kampsten i Kalkmørtel.

Og han meddeler tillige, at man fandt en Del pro-

fileret Tegl, blandt hvilket Sten med gennembrudte, firkløverformede Ornamenten, som de kendes fra Friser paa Bygninger fra den yngre Middelalder. Desuden var der tilhugne Kampsten, som maa være tagne fra en i det 12. Aarhundredes Midte opført Kirke, saaledes:

»Overdelen af et rundbuet Vindue, en skraathuggen Sidesten fra et saadant, en krumhuggen Sten med Skraakant, der sikkert skriver sig fra Sökkelen under Apsis, samt et Par Kvadre, som i Følge Formen maa være forarbejdede til Korbuens Underside. Fra Slotstomten havde man allerede i Slutningen af Fyrreerne optaget et af Korbuens Krogbaand, hvis Forside er prydet med en ret ejendommelig Ornamentslyngning, medens den ene Endeflade bærer en Fugl med et Blad i Næbbet«.

Hvor denne Kirke har ligget, ved man ikke. Men det er jo sandsynligt, det har været en af de nedbrudte i Omegnen. Der er Kirketomter i Virklund, Brande og Tømmerby (Them Sogn) og Bjarup (Linaa Sogn),

I Forbigaaende skal jeg — ogsaa efter Løffler — anføre, at der i Ruinen fandtes bl. a.: Kugler af Sten, en $14\frac{1}{8}$ Tomme lang Brandpil, en $5\frac{1}{2}$ Tomme lang Jærnnøgle, et Varemærke af Bly, to smaa Knive, hvoraf den ene med Træ den anden med Benskaft, en betydelig Mængde ufarvede Glasskaar, Brudstykker af Brændtlers-Husgeraad samt Rester af ornamenterede og glasserede Kakler.

Slotsgrunden danner en Firkant paa $46\frac{1}{2}$ Alen i Længden og $21\frac{1}{2}$ Alen i Breden. Det er jo ikke nogen stor Grundflade, ikke større end hos et almindeligt borgerligt Hus i en Provinsby eller en stor Sommervilla. Men i deres Øjne, som kun kendte de smaa, smalle Bønderhuse, og som gav det Navn i Thingbøger og Slotsregnskaber, har det selvfølgelig været en mægtig Bygning. Den havde jo dertil et Taarn. Et firkantet Udskud, $13 \times$

13 Al. fra Ruinens østre Længdeside — Slottet vendte paa det nærmeste i Nord og Syd — bekræfter de gamle Beretninger om et saadant.¹⁾

Det store Stenhus havde altsaa hvælvede Rum og var to Stokværk.

Da Lensmand Chr. Holch i 1634 forespørger Kongen, hvad der skal gøres ved Stenhuset, som er i stærkt Forfald, svarer denne, at det skal »forfærdiges med Huellffuing, som det haffuer weret tilforn eller och met Loffte och Bielcher«. Og i Lensregnskabet for samme Aar og ved samme Lejlighed noteres det, at Christen Murmand har »nedertaget Huellingerne ved bege Ender af Steenhuset, som ville nederfalde offer Kielderen, som Kong. Maytz Smør var nede«. Endelig siger det Syn, som efter Krigen 1645 er foretaget over Slottets Bygninger, at i »det store Husz, som kaldisz Kongensz Husz er begge Huelvingerne, baade dend oberste och dend nederste gandsche nederfalden«.

I de to Stokværk havde Kongerne — og naturligvis ogsaa de adelige Besiddere og Bisperne — deres Residens, naar de boede der eller besøgte det: »— — Det store Stienhuus, som kong. Maytt och Drotningen haffuer deres Maytz Gemacher paa«, hedder det i et Syn, Karl Bryske og Hartvig Kaas tager paa Slottet i 1611. Kongen har sine egne Nøgler til Dørene. Ingen andre faar Lov at bo der. »Giffuet Berrent Cleinsmed wed Schanderborg for en stuer dobbelt Dør laas til uderste Dør for same store Stienhuus med en Hoffued Nøgell til kong. Maytt kunde locke Døren op med naar hans Maytt komb her

¹⁾ Saaledes en fra 1645, der taler om, at »Blyet paa Taarnet, som er udbygget fra samme Husz, ehr gandske borte«. Og en anden fra 1611, der melder om »Mangel paa Blie over Tornen och Windeltrappen«.

til Slodtet«, hedder det i Lensregnskabet 1615. Berrent faar 2 Rdlr. for Laas og Nøgle.

Stenhuset var tækket med Tegl. Lensregnskabet af 1611 siger, at »Stienhuset er brøsthølden paa Tagstien och Skielling ¹⁾«.

I Taarnet var altsaa en Vindeltrappe, som førte op til andet Stokværk. Hvor højt Spiret har været, vil Bygningskyndige maaske kunne afgøre, naar jeg hidsætter følgende:

I 1621 giver Kongen Ordre til, at det skal tækkes om. Tømmerværket nedtages og opsættes igen af Silkeborg Møller Peder Hansen, som altsaa har drevet to Næringsveje. Han sætter to »Saugmænd« fra Haarup, Niels Jensen og Rasmus Nielsen, til at skære Tømmer og Fjæle i Kongens Skov. De skærer 1078 Alen og faar i Arbejdsløn 1 Skilling pr. Alen. Den samlede Udgift til Tømmeret beløber sig til 51½ Rdl., 1 Mk. 6 Sk. Blytækningen besørgetes af »Jacob Blymester udi Ry«. Han tog 38 Skp. 4 Lpd. gammelt Bly ned, støbte det om og brugte yderligere 10 Skp. 10 Lpd. nyt Bly. Desuden medgik 18 Pd. Hamp, 17½ Lpd. Stangjærn og 6400 Stk. Blyøm. Hvilket tilsammen gaar op i 116½ Rdlr. 34 Sk. For at faa den samlede Udgift ved Taarnets Tækning, vedføjer jeg, at der blev bekostet en »nye Thaffle ²⁾ at opvinde Thømeret med, saa och til Thømermanden og Blyetecheren at henge udi medlertid de derpaa arbejdede och Fiellerne och Blyedt paaslagte« (slog paa), og at endelig fik Anders Reebslager Lemming for det (Rebet) at »slaae och legge« en lille Kendelse. Det beløb sig til ialt 21 Mk.

Hvilke Rum indeholdt saa det store Stenhus?

¹⁾ Understrygning.

²⁾ Vist en Talje. Eller maaske et Lad.

Ja, Kælderrummene under Stenhuset havde altsaa, som allerede nævnt, et til Kongens Smør. I Inventarielisten for 1588, som vi senere vil komme til at beskæftige os med, nævnes tillige en »Spiskieller«, en »Brødkieller« og en »Saltkieller«.

Der har altsaa været en Række Oplagsrum. Derimod er der intet, der tyder paa, at der er bleven lavet Mad i Stenhuset. Denne er sikkert — i al Fald i Kongernes Tid — bleven tilberedt og bragt over fra Køkkenet paa Borgegaarden.

I de to Stokværk over Kælderen nævnes en Række forskellige Rum. I Lensregnskabet for 1621 fortælles, at Anders Glarmester har lavet »V (5) store nye Winduer — — udj Dronningens Camer och Gemach. Noch VI (6) stuore Winduer bleff och aff nye udj kong. Maytz Sall och Gemach, for huerdt off hans egen Glas, Blye och Thin er V Rdler«. Og det hedder fremdeles: »Noch giffued forne (fornævnte) Anders Glarmester for V nye Winduer i Hermendenes Camer, bleff sadt och giordt aff nye, sameledis udj den nederste Offuerstoffue. Noch for VII (7) nye Winduer bleff indsadt udj adskiellige Jomfrue Camere«. Der har ogsaa været Værksted til Kongen her. Der er sat Vinduer i »Kongens egen Smidj Camer«. Endvidere nævnes i Inventarielisten af 1588 »Fruerstoffuen«.

Det store Stenhus var adskilt fra Borggaarden, som laa østen for det, ved en Grav, hvorigennem Remstrup Aas Vand strømmede. Man ser endnu en Sænkning i Terrainet, paa Bunden af hvilken der er en lille pyntelig Rende. Stenhuset laa altsaa paa en lille Ø paa Ryggen af en Vold, der kun hævede sig nogle faa Alen over Vandet. Denne Vold var beskyttet mod Strømmen og eventuelle Belejreder med Stensætning og Pallisader. 1615

er der ifølge Lensregnskabet sat en ny Stenmur omkring Volden. Det hedder, at den er »med Kampestien oplagt och sadt runden omkring dettuore Stienhuus paa Slottet emod sønn Aaen och Wandløbing med Strømen efftersom det gamell Thræboellwerk war aldeles øde och rodnith och denne Stien-Muer højliggen fornøden giordes ellers Wannden hagde henløben och med sig thagen Grunden fra Husett til stuor Skade och Forderffen efther Siuns Vinders Liudelse« (Syns-Vidners Udsagn). Og i 1631 meddeler »Jydske Tegnelse«, »at der skal findes nogle Pallisader omkring Stienhusitt och andre Steder der paa vortt Slott Silkeborg«. Pallisaderet skal tages ned »och dersom noget thienligt deriblandt findis, da dett att bruges till de gamble Husis Reparation«. Der siges yderligere i Slotsregnskabet af 1615, at der er Stenmur overalt om Volden. »Jørgen Stienlagger« har sat Muren om Stenhuset, og i hans Kvittering nævnes, at Stenmuren gaar rundt om Stenhuset paa alle fire Sider. Og mellem denne Mur og Stenhusets Mure har der været pikket et Fortov. Det hedder nemlig i samme Kvittering, at han har faaet Betaling »for en stor bred Broe«, som han »pikkede paa Volden for samme Stienhuus vest for Døren, som kongl. Maytt har sin Gemach och Camer paa — —«

Fra Stenhuset over til Borggaarden førte selvfølgelig en Bro, som vel i sin Tid har været en Vindebro. I 1635 er den dog sikkert en fast Bro. Der klages nemlig i dette Aars Regnskab over, at den er saa daarlig, at Bønderne ikke kunde komme over den med Kongens Smør og andre Ydelser (til Kælderen under Stenhuset). Der er da bleven tilkaldt en Tømrer, Niels Andersen fra Sinding, som ophugger en ny. Arbejdet og Materialerne koster henholdsvis 16 og 8 Rdlr.

For Borggaardsenden af denne Bro var en Port. Der staar nemlig i Slotsregnskabet for 1648, at der er lavet »fire nye halve Porte østen och vesten for Borregaarden«. Denne Port var altsaa den vestre. Den gik, som vi senere skal se, gennem et af Borggaardens fire Huse.

Der var nemlig fire. Fire større. I Lensregnskabet for 1625 staar klart og tydeligt, at Niels Lauritsen fra Skanderborg med elleve Svende har lagt nye Tagsten »paa det store Steenhuus og de andre fire Huse paa Borggaarden«. Han har ialt tækket 270 Binding Hus, som vel nok har udgjort det meste af Bygningernes samlede Længde. Der har i al Fald, selv om Bindingerne har været smaa — dog næppe under to Alen hver — ikke været Plads til stort mere.

Firtallet bekræftes ogsaa af Synet paa Slottet den 5. Dec. 1645, det, som jeg har brugt som Kilde, hvor det gjaldt Hvælvingerne i Stenhuset, og som jeg tiere vil søge tilbage til. Det er instruktivt at følge Synsmændene paa deres Gang Slottet rundt, ikke blot derved, at det giver et grelt Billede af den elendige Tilstand, hvori Slottet, efter Krigen og Fjendens Hærgning, befandt sig — jeg vil paa et senere Tidspunkt citere Synets Udtalelse i sin Helhed — men ogsaa fordi det i korte Træk giver et Grundrids af Slottets Bygninger, som suppleret med Oplysninger fra andre Sider hjælper til at give et nogenlunde klart Billede af disses Udseende.

Det staar altsaa fast, at der var fire større Bygninger.

Efterat Synet har givet sit Indtryk af Stuehusets Tilstand, gaar det over paa Borggaarden og begynder med Fruerstuen.

Derpaa nævnes Vaskerhuset, Bryggerset, Køkkenet og »Bagerset« i Rækkefølge, saa man er ikke i Tvivl om, at de har været i samme Hus, hvad der ogsaa fremgaar af noget senere anført.

Saa kommer Turen til Borgestuen, i Forbindelse med hvilken Skriverstuen nævnes.

Og endelig tages Syn paa »Husszen i Borregaarden, som Lensmanden haffuer sin Werrelse«.

De tre første af disse fire Bygninger kaldes paa Murer Michel Nielsen Rauffuenholdts Regnskab af 1650 for »Fruestuffue-Lenge«, »Brøgers-Lenge« og »Borrestuelenge«. Og de er da hermed karakteriserede med Hensyn til deres Brug. Den første har særlig været til Herskabernes Benyttelse, den anden var nærmest til Mad og Renlighed, og den tredje husede de tjenende Aander.

Omkring disse fire større Huse har saa hægtet eller flokket sig en Del Smaahuse til forskelligt Brug, men de fire har været Stammen i Borggaardens Bygninger. Og de har sikkert helt igennem været Bindingsværk.

At det egentlige Slot kaldtes det store Stenhus, kendetegner de andre som opført af et andet Materiale. Der tales da ogsaa i Lensregnskaberne stadig om »Tavl« — Fyldingerne i Bindingsværket — der indmures, om Leder, Stolper, Remme og Løsholter, alt hvad der findes i Bindingsværksmur.

Og de to Længer: Fruestuen og Lensmandens Hus, har — i al Fald i deres Velmagt — været teglhængte. De andre to har delvis haft Straatag. Ovenstaaende Murerarbejde fra 1625 bekræfter jo Tegltaget. Og der tales iøvrigt ofte om Oplægning af Tagsten. Saaledes bl. a. i 1650, da ovennævnte Michel Nielsen »och Folck« nedtog »3200 Thagstien af det gamble och meget forfalden Residens och stuore Stienhus, deraff II (2) Binding tillforn ware nedfalden och de Thagstien slett sønderslagne, samme nedtagen Thagstien ere igien forbrugt och beholden til de andre Hussis Forbedring«. Om Straataget taler et kongeligt Brev af 1631 til Lensmand Chr. Holch. Kongen ønsker, at Chr. H. skal »hielp Kiøchenet, Brø-

gerset, Ladegaarden och Borgerstufuen medt Straatag och Lehrwegge, huor fornødent giøris«.

Fruerstuen vendte i Øst og Vest. Det hedder i Lensregnskabet for 1630, at der blev lagt to nye Leder i »dend vestre Ende af dis Huus, som Fruerstuen er i«. Samme Aar tales om en Skorsten »adt opmure i dend wester Ende af Fruerstouffuen«. Og i 1638 meldes der om 22 Binding Hus i Fruerstuen, hvor der lægges Tag paa den »nordest« Side og tillige om, at »dend wester Gauell« bliver muret. Længen har altsaa ligget nord eller syd i Gaardens Firkant. Jeg vil mene, at Sandsynligheden taler for, at den har ligget mod Syd. Det fremgaar af en Tegning i Birkedommer Drechsels Bog om Silkeborg — opridset i 1844, før Papirfabrikens Have blev anlagt — at der paa den sydlige Side af Odden, hvorpaa Borggaarden laa, har været gammel Have. Det ligger nær at slutte, at denne Have har ligget op mod Herskabernes Hus. Der var desuden en Port ved Fruerstuen. I 1638 tales i et Brev fra Kongen til Chr. Holch om: »— — Loufften offuer Porten ved Fruerstuben«. Denne Port kan, ifølge Husets Beliggenhed i Øst og Vest, ikke føre ud til nogen Vej. Det er da sandsynligt, at den har ført ud til Haven.

Der var Taarn paa Fruerstuen. Taarn med Vindeltrappe. Lensregnskabet for 1630 fortæller, at Hans Tømmermand, Silkeborg, lagde 7 nye Leder i Taarnet over Vindeltrappen op til Fruerstuen. Og jeg noterer med det samme, at Taarnet endte i et Spir. Hans Tømmermand lagde nemlig samme Aar 700 Spaan paa Spiret og lavede Tagrender. I en anden Forbindelse nævnes »Spiren ved Fruerstuen«.

Hvor lang Fruerstuelængen har været, kan jeg ikke afgøre, men det har sikkert været det anseligste Hus paa

Borgegaarden, og under 22 Binding eller Fag har det altsaa ikke været. Den havde Kælder og to Stokværk.

Navnet Fruerstuen bruges for Resten i Flæng om hele Længen og det Rum, som har givet denne Navn. Det er ikke altid let at sige, hvilket der er hvilket. Naar saaledes »Thomas Snedker fra Funder« i 1645 laver fem nye Døre til Fruerstuen, saa har de rimeligvis været fordelt paa hele Bygningen. Og naar Snedker Morten Nielsen fra Balle i 1625 laver 22 store Vindueskarme og Vinduesbuer til Fruerstuen, saa maa vi sikkert ogsaa fordele dem. Men naar han samtidig sætter 12 »Skaader« for Vinduerne, saa synes det, at de har været anbragt i Salen, der bærer Navnet Fruerstuen. I saa Fald maa det have været et stort Rum, og det har sikkert gaaet igennem Huset og haft Vinduer baade i Nord og Syd. Ligeledes er det kun Salen, der er Tale om i 1642, da Lensmanden Frederik Urne lader »Christian Maler i Giern« male »Veggene och understryge Lofftet, formedelst de effter salig Chr. Holchs (Lensmanden) Død haffuer suertet Fruerstuffuen«. Sikkert i Anledning af hans Dødsfald (1641). Og det er ogsaa den, der menes, naar det i 1645 fortælles, at Thomas Snedker lavede »Paneluergh (Panel) paa Fruerstouffuen och nye Bencke omkrengh Stuen«.

Hvor mange Rum, der iøvrigt fandtes under, omkring og over Fruerstuen, kan jeg ikke fuldt ud gøre Rede for. Men Thingbøger og Lensregnskaber fortæller dog noget her.

Under Huset var altsaa Kælder. Ambrosius Smed fra Balle laver i 1648 en Mængde Hængsler, Laase og Nøgler til Slottet. Blandt dem er en Laas til »Saltkammerdøren under Fruerstuffuen«. Kælderen har rimeligvis strakt sig under hele Huset. Der samledes jo ofte, som vi senere skal se, store Beholdninger af Kød og

Flæsk her paa Slottet. Her indkom paa Bøndervogne rundt fra Lenet det, som Lensmanden skulde have i Genant, det, som forsendtes til Provianthuset i København, til Hoffets »Udspisning« paa Skanderborg og Koldinghus og en Del af det, som Soldaterne fortærede i Feltlejrene og under Krigene. Flæskesider, Kokroppe, Faarekroppe, Gæs og Høns har her hængt langs Væggene. Der nævnes i 1630 »toe Kramper til den Dør, Madskatten skulde gemmes« og Rækker med »36 Spiger at hænge Madskatten paa«. Her har sikkert ogsaa været Smørkælder, da den under Steenhuset faldt sammen. saa det er det Sted, der menes, naar der i 1642 laves en »Bench i Smør Kielderens som kong. Mayste Smør skall legge paa, at det icke med Skarn bliffuer forderfuet efftersom det i bahr (formodentlig uindpakket) Smør aff Bønderne annammis«. Og ligeledes det samme Kælderrum, naar der i 1647 tales om Smør-Kælderens, som Thomas Snedker i Funder forbedrer, og som »Landgilde-Smørret wejges och legges paa, effterdi det i bart Smør annammes«.

Naturligvis var der Trapper fra Kælderens op i Huset. Synet i 1645 nævner, at Murtavl er falden ned »udi Gangen ned til Kielderens«. Og Lensregnskabet fra 1630 har en Smederegning fra Morten Smed i Farre paa »tho Laase till de tho Kielder Dør, som gaar neder af Fruerstouffuen« (her hele Længen).

Ved Siden af Rummet Fruerstuen har sikkert været en Række Værelser med Døre ud til en Gang. I 1645 tales der ogsaa om Tavl, der er »nederfalden udi Gangen till Cammere ved Fruerstuen«. I dette Stokværk synes ogsaa at have været et Rum, der bar Navnet »Fadeburet«. Det nævnes i Inventarielisten af 1588. Men det synes paa dette Tidspunkt ikke at have noget med Madvarer at gøre. Det indeholdt derimod en hel Del Inventar af alle Slags. Bohave, Sengetøj, Dækketøj m. m. var da

stabled sammen her. Maaske opbevaredes det her, naar Herskaberne ikke boede paa Slottet, eller naar Inventarierne skulde skrives.

Blandt Værelserne her nævnes i 1630 et Kammer »næst østen for Fruerstuen«. Hans Tømmermand paa Slottet lægger i 1631 en Bjælke ind i samme Kammer. Der er ogsaa et Rum, som kaldes »Sengekammeret ved Fruerstuen«. Det nævnes paa en Regning fra Ambrosius Smed i Balle.

Ovenover Fruerstuen nævnes i 1630 »de to smaa Kammere och det store Kammer«, som Niels Snedker fra Holstebro laver »Benche och Schiver« (Borde) til. »Det store Kammer« er vel det, der i 1645 kaldes Gæstekammer: »Loffted offuer Gieste Cammeret øffuerst op i samme Husz er paa 3 Fag i Breden och 6 i Lengden gandsche bortte«, staar der. Heroppe var ogsaa et Rustkammer. Det laa »der nest hoes« og var »Lofften offuer ett Fag i Breeden och et i Lengden gandske bortte«.

Synet af 1645 har altsaa gaaet Borggaarden rundt. Efter Fruerstuen har det taget fat paa Bryggerslængen. Jeg tør her sikkert forudsætte, at den er gaaet mod Øst, at Bryggerslængen har været det østlige Hus paa Pladsen, altsaa med Længderetning i Syd og Nord og muligvis tæt op ad Borgestuen, maaske dog med den omtalte Port til Haven som Bindeled. Jeg gaar ud fra, at det straa-tækte vel noget uanseelige Hus har ganske sikkert ikke ligget i Vest som Stenhusets Genbo.

I Bryggerslængen, med Kvist paa — »forbedret en Kvist over Bryggerset«, hedder det i 1641 — fandtes for det første Bryggerset selv. Dette har sikkert været et stort Rum. Man bryggede og drak jo meget Øl i det sekstende og syttende Aarhundrede. Af det faste Inventarium her nævnes i 1618 en »Brøgerpande«. Den er opstillet af »Jep Kielsmed i Fugelsang ved Ry«. Den er

til 11 Tdr., og han har brugt til den »15 Lpd. Kobber af hans eget Kobber«. Den store Pande maatte ogsaa en Tid betjene Tvilumgaard, som i lange Tider laa under Silkeborg. 1638 fortæller Cancelliets Brevbøger: »— Anlangende det Brøggerhus paa Tuillum Ladegaard at opbygges siunis os (Kongen) uforføden att werre, effterdi man med ringe Besuering kand did skicke huis Øll der forføden giøris — —«.

I Forbindelse med Bryggerset omtaler Synet af 1645 altsaa »Bagerset«, Køkkenet og Vaskehuset.

Der tales om Bagerovn i 1627. Da afgiver Teglværket ved Allingkloster 5000 Mursten til »Slottens dend store Bageroffuen saa och Kedelgruen« — den sidste har selvfølgelig staaet i Vaskehuset — og i 1630 erstattes Ovnene af en ny, »da dend anden uden stor Fare icke kunde brugis«.

I Køkkenet omtales i 1642 den aabne Skorsten her, som er ved at »nederfalde«, saa Anders Smed i Linnøw (Linaa) maa »indlegge ett Jehr Ancker« og en »Hammer under den«. Og i 1630 laver Peder Murmester, Randers, en stor Bænk i Køkkenet »som Kochen bruger adt sette Maden paa«.

Vandet, som brugtes i dette Hus, har det efter 1649 faaet fra et »Vandverk« udenfor Bryggerset »till att dragge Wand op med i Brøgerset« (Bryggerslængen). Formodentlig har det været Brønd med Vinde, for der nævnes samtidig et Tov at »dragge Wandet op med«. Og der tilføjes, »at der er toe Render at lade Wandet indløbe«. Hans Tømmermand ved Slottet har oppebaaret 10 Rdl. for Arbejdet, og Tovet har kostet 1 Rdl. Før 1649 har man maaske hjulpet sig med en almindelig Brøndvippe eller spandet det op fra Borggraven, som var tæt bagved Huset.

I Omegnen af Bryggers og Køkken skal sikkert ogsaa

»Malkammeret« og »Mælkehuset«, som omtales henholdsvis 1647 og 1749, søges.

1645-Synet har derpaa begivet sig til Borgestuelængen, som altsaa — efter mit Skøn — maa have været det nordre Hus i Gaarden og ligget ud mod Langsøen.

Hvor langt dette Hus har været, kan jeg ikke opgive, men da det rummede baade Borgestue og Skriverstue og en Del andre Værelser, maa det have været en ret stor Bygning.

I 1636 fortæller Lensregnskabet, at »Storm och Weyr« har blæst en Masse Ruder ud i Skriverstue, Køkken og Borgestue. Niels Glarmester ved Silkeborg Kro sætter 35 nye Vinduer med 387 Ruder ind, hvilket koster 16 Rdl. 3 Sk. Af disse mange Vinduer og Ruder er sikkert den store Part falden paa Borgestuelængen. I selve Borgestuen var Gulvet Sten. Jens Brolægger fra Ry, som 1641 lagde Stenbro i Stalden, »pikkede« da ogsaa Borgestuen. Der var i 1630 en Kakkelovn i Stuen. Peder Murmester fra Randers opsætter det Aar her en Skorsten »med dobbelt Pibe« og indmurer tre Ankere ved Borgestuekakkelovnen.

Der har sikkert omkring Borgestuen været en Del Soverum for Tyendet. I 1645 nævnes i al Fald »tuende Cammere der nest hoss Borgestuen«.

Saa var der Skriverstuen, hvor Skriveren, som gerne tillige var Ridefoged, Bispens og Lensmændenes mægtige Stedfortræder, Underskriverne og maaske tillige et Par Skriverdrenge arbejdede med Slottets Regnskaber, og hvor de usselige Fæstebønder vel som oftest fik Audiens.

Om den fortæller Arkivernes Lensregnskaber med det tykke, faste Papir, hvor Silkeborg-Sandet endnu rasler mellem Bladene, og hvorpaa Skriften, skrevet med Gaasefjeren, efter Aarhundreders Forløb staar fast og klart. Om

den taler ogsaa de store Pakker med Regnskabs-Bilag: Præste-Kvitteringer for det af kongelig Naade tilstaaede Tiendekorn, hvor Embedsindtægterne var smaa, Dyrvogternes eller Skovridernes og Haandværkernes do, Ekstrakterne med Canslerens Randbemærkninger o. s. v.

Det har sikkert været et ganske tarveligt udstyret Rum uden noget af den Komfort, der udmærker Nutidens Kontorer. Her blev saaledes indtil 1627 i Vintertiden fyret paa en aaben Skorsten. Det hedder nemlig i Lensregnskabet for det Aar, at der til Skriverstuen blev købt en Jærnkakkelovn hos Mogens Nielsen i Randers »paa det iche formeget Wid (Ved) skulde medgaa udj den store Schorsteen, kong. Maytz. Skoffue til Schade«. Den økonomiske Christian IV har her, som saa mange andre Steder, grebet ind. Det var imidlertid en dyr Begivenhed. Selve Kakkelovnen kostede 30 Dlr. — en meget stor Sum i den Tid — og saa satte Peder Klejnsmed fra Viborg otte Fødder under den, forsynede den med »en Thud« (Rør?) »en Dør Schirme och Schruffuer«, hvilket tilsammen løb op til 8 Dlr. Og endelig fik Christen Murmand i Vinderslev lidt for at sætte den firkantede Varmegiver op. Der skulde meget Klov, med den Tids Priser, til at veje den Kakkelovns-Udgift op. Men det har jo maaske nok, i det lange Løb, betalt sig at afskaffe den aabne Skorsten.

Synet af 1645 nævner sikkert de fleste af de Værelser, som fandtes omkring Skriverstuen. Der tales om et »lidet Cammer nest wed«, »Schriffuer Drengenisz Cammer og en liden Kielder wed Schriffuerstuen«. Det er en Del af det, der laa i samme Plan og under dette.

Saa tales der om en »Windeltrappe — — op til Ridefogdensz Cammer och de andre Stuer«. Huset har, efter dette at dømme, haft to Stokværk. Foruden Ridefogdens Værelse nævnes to til »nest hoes«.

Synet af 1645 naar saa tilsidst over til det vestre Hus, som maa have været Lensmandens.

I Karl Bryskes og Hartvig Kaas' Syn af 1611 omtales da ogsaa det »Hus udj Borgegaarden som Puerten gaar igiennem och Leensmanden haffuer sin Verelse paa«. Porten, her omtales, maa være den, som fører ind fra Vest.

Det havde Taarn med Vindeltrappe, ligesom det store Stenhus og Fruerstuen. I Lensregnskabet fra 1619 findes et kongeligt Brev til Chr. Holch, hvori det hedder: — »eftersom Windeltrappen paa det Huus I selff der paa wort Slot Silkeborg holder Huus udj skall were meget forfalden och bygfeldig saa bede vi eder och ville atj (at I) forskr. Windeltrappe och Tornet derpaa med ny Foedstücker och andet behørig igien lader restavrere —«.

Dette Hus maa altsaa ogsaa have haft to Stokværk. Her tales om fire Værelser til Lensmandens eget Brug. »Lensmandens eget Kammer« og »Kontoret«, som alle synes at have ligget ved Jorden.

I andet Stokværk har bl. a. været Sovekammer. I 1630 lægges »Bielker och Loffter udj Quisterne, som Lensmandens Sengekammer er udj«. I denne Forbindelse tales ogsaa om en Skorsten her. Den mures om. Hidtil har den staaet paa »Lofften, och deroffuer war baade Lofften och Bielcherne sønder och forderfuet«. Nu mures den op fra Grunden.

Af mindre Bygninger paa Borggaarden maa nævnes Fangetaarnet. Det har rimeligvis været en taarnlignende Udbygning paa Borgestuen. I 1633 omtales »det Kammer udj Borgestuen som Fangerne skal sedde udj«. Det bliver i det Aar »kledt omkring medt Fieler, dertil store Speger«. Og der bliver sat »6 Jerren Stenger for samme Kammer Winde« (Vindue).

Det kaldes imidlertid afvekslende Hus og Taarn. Saa-

ledes »forferdiger« (istandsætter) Hans Tømmermand i 1630 et »Fangethorn«, og i 1647 har Murmester Rasmus Ibsen fra Skanderborg »med Murwerk forbedret Fanghuset«. Og blandt en Mængde Laase, Ambrosius Smed i Balle samme Aar laver til Slottet, nævnes ogsaa »2 Thaskelaase til Fang Thornet«.

I 1649 har Bunde Giordszen fra Alling lavet »et trejdobbelt Kors Jærn for et Hul paa Fange Døren« — vel sagtens en Aabning, gennem hvilken man kunde holde Øje med Misdæderen og tillige skaffe ham lidt frisk Luft. »— ithem een Jern Bolt och thoe Paar Hand Kloffe For-tredere och Udediske at haffe udj, efftersom aldeles intet sligt effter Fejgdetiden til Slottet wehret och umistelig ehr«.

Den sidste Sætning her skal vel sige, at Fjenderne i 1643—45 havde bortført ogsaa baade Korsjern, Bolt og Klove. Det til Fangetaarnet hørende barbariske Inventarium nævnes ogsaa i 1631: 2 Boldte og Haandknuder, som Bunde Smed har forfærdiget, og 1633 foreligger der en Regning paa »3 Boldter til Fangerne, Klyffuer som Boldten gaard igiennem paa Beenen, noch en Hand-Knude« (Baand til Haanden). Lad mig her, hvor Strafferedskaber omtales, tillige nævne, at Bunde Smed samtidig har faaet Betaling for 5 store Spiger til »at slaa Hoffuedet til Threhesten«. Dette Dyr har rimeligvis staaet paa Græs et Sted i Nærheden af Fangetaarnet. Endelig kan tilføjes, at der ogsaa fandtes en spansk Kappe. Der blev samme Aar brugt 5 Pund Jærn at beslaa den med.

Saa var der »Lildhuset« eller »Junkers Lildhus«, Slottets »Dass«, sikkert kun benyttet af den finere Portion, hvad Junker-Navnet da ogsaa tyder paa. Forresten ogsaa dets Beliggenhed. Det laa ved den østre Ende af Fruerstue-Længen. I 1631 holder Bunde Smed sammen paa det med to nye Ankere.

Naturligvis havde Hundene ogsaa deres Beboelse paa

Slottet. 1632 forsyner samme Bunde Hundehusets Dør med en Haspe og to Stabler. Ifølge den Rolle, de spillede ved Herskabets Jagter, har deres Hus sikkert ogsaa været paa Borggaarden.

Naar jeg saa endelig nævner Maltkøllen, som den ofte nævnte Hans Tømmermand bygger eller istandsætter i 1649 og »Røgeloftet«, som omtales 1632, og som sikkert begge har været i Bryggerslængens Naboskab, har jeg været om ad alle de Navne paa Rum, Lofter og Huse, som ifølge de gamle, skriftlige Beretninger kan henføres til Borgegaarden.

En Ting maa jeg dog endnu nævnte: Slotsuhret.

Det har jo sikkert haft sin Plads i et af Taarnene, og vel nærmest i Stenhusets. I 1612 er det gaaet istaa. Lensregnskabet for dette Aar fortæller, at »Peder Jørgensen, Seiermester (Uhrmager) i Horsens for Slottets Seierwerch (Uhr) at ferdige (istandsætte) som slets aldeles var ødde, medt Hiuffuell Genger och alt var det forfalden, gaff hannom effter Thingning 2 Rdlr. 1 Sk.«

Da 1645-Synet er færdigt med Borggaarden, gaar det videre gennem dens østre Port.

Her nævnes »Lensmandens Drengisz Cammer nest udenfor Borregaardsz Porten«. Maaske en lille Tilbygning til denne med et Karlekammer i.

Straks udenfor Porten har der ellers været Voldgrav. Paa det tidligere omtalte Rids af Slotshaven fra 1844 er der ridset en Dobbeltlinje i Nord og Syd, fra Remstrup Aa til Langsøen, tværs over Odden, som viser, hvor Graven gik. Den sydlige Del af den har endnu dengang været fuldt kendelig og maaske endogsaa fyldt med Vand. Bag denne Grav har selvfølgelig ogsaa engang været Vold, og her har vel sagtens været nedrammet en Del af det Pallisader, som, foran nævnt, blev taget ned og brugt til Husenes Reparation. Over Graven gik selvfølgelig en

Bro. Der findes et Mandtals-Register over »Plidtzfolk« (Hoveribønder), »som haffuer uoret udj adschillige kong. May. Aarbeidt paa Silkeborg fra Philippi-Jacoby Dag 1617 thil Aarsdagen 1618« — jeg vil senere komme tilbage til dette Register — og i det noteres der, at den 15. Juli slog »Lehenov (Linaa) og Funder Mend Pæle under Broen udenfor Porten«. Det er den Bro, der her er Tale om. Iøvrigt har jeg ikke andetsteds set den nævnt. Kortet fra 1844 har en Indkørsel over Graven — mellem to gamle Lindetræer — der har Broen sikkert i sin Tid været.

Paa den anden Side Voldgraven laa Staldgaarden. Der nævnes tre Længer her: den søndre, norde og østre. Paa den søndre indmurede 1649 »Michel Jensen Rauffuenholt 108 Tauffer« i Bindingsværket »och skiellede 26 Binding Fag«. Huset var altsaa teglhængt.

Endvidere murede han paa »samme Husses Quister och Trapper til begge Lofterne 13 Tauffer«. Snedker Peder Jacobsen »forbedrede begge Loffter huort fornøden war«.

At her har været Kornlofter og Stald under er højst sandsynligt. Her skal vi sikkert søge den i Synet af 1645 omtalte »Lensmandens Kudsk Stald«, vel sagtens det Sted, hvor Lensmanden havde sine Køreheste og Vogne. Der var nemlig ogsaa et »Vognskur« her. Maaske har ogsaa Hovbønderne, naar de gjorde deres Spanddage eller kom med deres Landgilde, haft Lov til at stalde deres Krikker ind her.

Synet omtaler ogsaa det »Norderhusz« uden dog nærmere at angive dets Brug. Men sandsynligvis har der været Stald ogsaa her.

Det østre Hus forlyder der noget mere om. Det var en lang, teglhængt Bygning. I 1636 bliver 32 Bindinger af det »taglagt paa dend vester Side«. »Kornhuset, som Ridestalden er udj«, kaldes det samme Aar, da Hans Tømmermand faar 16 Rdlr. for »det adt driffue och

redte, da det hafde indgiffuet sig i Staldgaarden«. Det kaldes ogsaa »Lensmandens Ride-Stald« og »kong. Maytz. Stald«.

Huset har haft en Gennemkørsel eller Port. Synet af 1611 taler om »det Hus, som Porten gaar ind, som Kongens Korn skall lige paa« og nævner tillige »Pourdt Husedt«. I 1617 »legges Thagsteen offuer denn lange Stald och Porthus«.

I dette sidste har der været nogen Beboelse. 1645-Synet siger, at der er »et Cammer paa dend wenster Haand, naar man gaar udaff dend yderste Port for Slottet, som Ridefogden nu haffuer sin Werelsze«. Og der er »thuende Cammere nest hoesz«.

Denne Port med Porthus deler Staldlængen i to Dele, vel saa Kongens den ene og Lensmandens den anden.

I 1630 engageres »Hans Tømmermand« til »af nye at ophugge« 18 Spiltove her med »Opstander, Fuodstøcker med Eegebuoll adt legge under Hestene och med Fiel imellem Hestene«. Og i 1641 lægger »Jens Brolegger af Rye« en ny Stenbro i den »gantse igiennem«, og i 1620 har »Jørgen Steenpicker i Hammel« lagt Staldene langs ned med Kampesten, da »mand iche viste om kong. Maytt. wille komme till Slotten« og herfor faaet 8 Dlr. 8 Sk. Denne Stald har da rimeligvis givet Plads til Lensmandens Rideheste, de »geruste« Heste, som Lenet skulde stille til Krigsbrug, Hirdmændenes, som Kongerne sendte til Borgerleje, og endelig Kongens egne, naar han gæstede Slottet.

Ovenover Stalden var altsaa Kornlofter. Korn- og Maltlofter kaldes de i 1647. I 1630 laver Morten Smed i Farre en Laas til Maltloftet, og 1620 bruges 115½ Tylt Fjæl at lægge det om med. I 1650 har Hans Tømmermand arbejdet paa tre »Sualer« og »Offuertech« paa

Kornlofterne, og samme Aar har Snedker Peder Jacobsen »lagt de to Korn och Maltlofter« om.

Her laa altsaa en Del af de store Kornleveringer, som indgik fra Lener, og her har sikkert de »Maaltønder som bruges paa Kornlofftedt« og som »Bunde Smed« har lavet »Haandgrebber« (Haandtag el. Hanke) til i 1631 haft deres Plads.

I Staldgaarden skal vi søge nok et Hus, dertil et meget vigtigt, det som rummede baade Slagtehuset og Bødkerhuset. Det staar ifølge Synet af 1611 »ved den øster Ende« af en Stald. Rimeligvis den søndre.

Slagtehuset var — i al Fald delvis — bygget ud over Vandet. Sikkert hvor der var stærk Strøm, som kunde føre det meget Blod og andet Affald, som de store Slagtninger af Bøndernes Tilførsler af Svin, Køer, Kalve, Faar o. s. v. medførte, hurtigt bort med Gudens Vande. Og den stærke Strøm gik paa Oddens Sydside. At Huset gik ud over Vandet fremgaar af Lensregnskabet for 1617, da nogle »Saugmænd har skaaret nogen thycke Eegeboelfiel — — —, som er lagt ud offuer de fire Binding Hus offuer Wandet, som Slachterhuset skal were«. Huset har været to Stokværk højt. Da det rimeligvis ogsaa har været brugt til Nedsaltning af det slagtede, og der ofte, som vi vil se, anvendtes store Flokke af Hovbønder ved Slagtning og Nedsaltning, krævedes der god Plads.

Jeg anfører her blot et enkelt Eksempel. I Mandtals-Registeret af 1617—18 noteres, at der 10. Oktbr. anvendtes af »Thomas Koch af Balle« at slagte kong. Mayst. Lam 90 Mand fra Linaa og Funder og andre Byer, og 5. Novbr. er der 54 Linaa Mænd i Arbejde med at salte Kød.

»Chr. Snedcker udi Randers« lægger i 1617 »toe nye Loffter neden och offuen«. Det store Forbrug af

Materialer ved denne Lejlighed siger ogsaa, at det har været et stort Hus. Laurids Thømermand tilhugger Lægter for $2\frac{1}{2}$ Dlr. 23 Sk. Chr. Snedcher har brugt 43 Tylt »Saugdæller« (Fjæl) »for hver Thylt adt ploffue (pløje) stryge och legge paa hans egen Kaast $1\frac{1}{2}$ Mrk.« Niels Smed i Lehenoe (Linaa) har samtidig »slagen Sømb och Speger (Suerdspeger och andre store Sømb) och forsmedet 6 Lpd. Stangjern paa egen Kaast, $2\frac{1}{2}$ Dlr.«. Endelig er der af Chr. Snedker i Hinge indsat 12 Vindueskarne »offuen och neden« (6 Dlr.) og 8 Døre (16 Dlr). Huset faar opsat en dobbelt Skorsten med fire Piber, som Christen Murmand besørger.

I 1631 er der ogsaa Kornloft i Slagtehuset, Tegltaget bliver i den Anledning »skiellet«, ligesom Huset i det hele bliver »dønnicket och andstrøgen« ¹⁾

Bødkerhuset bliver i 1631 nedrevet og genopført. Det er 19 Bindinger langt og »thoe Loft høy«. Her krævedes ogsaa stor Plads. De store Nedsaltninger behøvede mange Tønder. Her blot en enkelt Opgivelse fra 1647. Da laver »Willadtz och Jenns Bøker i Haarup 66 Tønder til kong. Mayst. Landgilde Smør, 7 Tdr. til Aall, 151 Tdr. till Lehnets Landgilde Meel, forsendt till Proviandthuset. Desligest 14 Tdr. til Smør, 13 Tdr. til Aall, 8 Tdr. til Gryn, 3 Tdr. til Honing till Leensmandens Genant«. Willads og Jens arbejder paa egen Kost og faar $1\frac{1}{2}$ Mrk. for Tønden. De hjalp ogsaa til at nedpakke Sagerne og fik her 2 Sk. for Tønden.

Ved Bødkerhusets Opførelse i 1631 er en hel Del Haandværkere i Arbejde. Her nævnes »Saugmendene Chr. Lassen i Giød vad, Michel Saugmand i Asmildgaarde, Niels Rembsnider ved Slottet, Niels Bøg, Thømmermand och Borger i Viborg« o. fl. Deres Arbejde bliver betalt

¹⁾ Vist gibset og afpudset.

med 76 Rdlr. Af Materialer er medgaaet 38 Tylt Lægter, 400 Tagsten, 1100 Mursten, 8 Lester 3 Tdr. Kalk, 48 Tylt Fjæl, 15½ Lpd. Stangjærn, 3250 Søm. Det hele har kostet 344 Daler ½ Mrk. 9 Sk.

Paa det før omtalte Rids af Slotsgrunden fra 1844 er trukket en Dobbeltstreg øst for Voldgravens, og den er signeret »gammel Mur«. Denne Mur har sikkert været Slottets yderste Befæstning og mellem den og Voldgraven har Staldgaarden utvivlsomt ligget. Og det er vel da sandsynligt, at en Del af Fæstningsmuren ogsaa har været Porthusets østre Mur, og at »den yderste Port for Slottedt«, gennem hvilken 1645-Synet forlader dette, har siddet i denne Mur.

Uden for Slottet laa Smedien, Slottets Smedie. Synet nævner den som liggende her. I 1630 bliver der »ophugget en ny Smedie udenfor Slottets Port« med »Schorsteen och Ese«. Den var altsaa af Bindingsværk. I 1636 bliver den atter taget under Behandling og »opmuret«, da Tavlene var »gandske nedfalden och bortregnet«. I 1642 opsættes der dog en til »i den gamle Stald«. Navnet »Smedebakken«, som endnu bruges og nu betegner en Række Boliger til Fabrikarbejderne, minder om Slots-Smedien.

I Slottets Nærhed var ogsaa et Teglværk eller en Teglgaard. I 1588 omtales det og Teglbrænderens Hus. Senere er Teglstens-Fabrikationen bleven henlagt til Allinggaard. Der vil i det følgende blive Lejlighed til at omtale dette.

Muligvis har Slottets Fiskere ogsaa haft deres Bolig udenfor Slottet, og der har uden Tvivl været et Færgeshus ved Langsøen med Bolig for Færgemanden. Denne gaar stadig igen i Lensregnskaberne.

Vi slaar saa atter Følge med Synet af 1645. Det har fra Staldgaarden gaaet til Ladegaarden. Det har her fulgt

en brolagt Vej langs Aaen hen til Møllen, hvor Broerne gik over Vandet. I et Brev af 1621 fra Kongen til Chr. Holch hedder det nemlig:

»— — Efftersom der och mellem Slottet och Ladegaarden schall were en megedt slem Wej och besynderlig om Winterdagen, da seer wi naadigst for gaadt annadt Bønderne offuer aldt i Lehneth skulle giøre och ligge enn Steenbroe derimellem — —«.

Derefter passeres de to Møllebroer, den østre, der spænder over den Arm af Remstrup Aa, som driver den gamle Mølle, og den vestre, som har Aaleværket, og vi staar paa den vestre Aabred, hvor Ladegaarden ligger.

Her begynder Synet af 1645 med det »Norderste Husz«. Det er Gaardens »Isterrad« eller Stuehus. Her havde Ladefogden sin Bolig. Der nævnes »Ladefogdens Cammer«, »et Cammer nest hoes« og »Kiøchenet«. Et Syn i Gjærn Herreds Tingbøger af 1664 nævner ogsaa Ladegaardens »Isterrad«.

1645-Synet gaar dernest til »det wester Husz, som er Øxenhuset«. Det kaldes ogsaa andre Steder »det lange, store Fæhus« eller »det westre Fæhus«. Synet af 1611, da Slottet overgaar fra Frants Rantzau til Chr. Holch, foretaget af Karl Bryske og Hartvig Kaas, omtaler endnu et Hus mod Vest: »ett Hus kallis Koehus westerst i Gaarden, som er aldelis bøgfeldig och wil enndelig thagis neder och settes op igien om det ennten skall vere Queg eller Foeder udi«. Det er muligvis ikke bleven sat op igen, thi det nævnes ikke senere.

Derefter nævner Synet 1645 Kornladen. Den har ganske sikkert ligget syd i Gaarden. Der tales nemlig 1611 om »et Hus, staaer øster i Ladegaarden«, og som ikke er Lade, da denne samme Aar nævnes som et Hus for sig under Navnet »den stuore Lade«.

I 1645 tales her om »begge Porthene«, som mangler

»Stabler och ald Tilbehør«. Dette maa vel forstaas som Lukkelser for et Rum, der gaar Huset paalangs og har delt dette i en Korn- og Tærskelade. Gjærn Herreds Thingbøger nævner i 1617 Kornladen som Gemmested for »Korn och Høy« (Hø). Og i 1648 tales om Tærskeladen.

Ladegaarden har altsaa i Slotters Velmagtstid haft Stuehus i Nord, Kostald i Vest, Lade i Syd og et Hus i Øst, som sikkert ogsaa har været Gemmested for Korn og Hø, da det i 1611 af Synet erklæres for saa forfaldent, at »der kannd inds (intet) were Høj foruaridt« (forvaret).

At der senere kan have fundet Ombygning og Omlægning Sted er jo højst sandsynligt. Et Syn af 1664 taler saaledes om »de to østre Huus i Gaarden«, »Stalden« og »den indlugte Port«.

Alle Ladegaardens Bygninger har uden Tvivl været Bindingsværk.

»Øxenstalden«, hedder det i 1611, har »stuor Brøst paa Vegie (Vægge), Thømer — — och Fuodstøckeren langs Leden«, og i 1645 siges om samme Hus, at den ene »Gaul ehr paa 4 Tauffl nærh udslagen«.

Kornladen er iflg. et kongeligt Brev af 1617 istandsat med Leder, Stolper og Stivere. Og i 1629 siger et andet kongeligt Brev lige ud, at Gaarden har Bindingsværk og »Leervægge«.

Dens Tag har været et broget Sammensurium af Tegl, Straa og Lyng. Eller er efterhaanden blevet det. Den store Lade fattes i 1611 »Tagstien och er slett inds (ikke) skiellend«. Samme Aar tales der om Tagsten paa Øxenstalden. 1617 er »Tekket« paa Kornladen »øde och taglamb« (daarligt Tag) »Tagstienen er næsten sønder och stod obben och uskielnet«.

Men i 1615 har Chr. Holch indberettet til Kongen,

at alle Husene paa Ladegaarden skal være »meget brøstholden«. Og i Cancelliets Brevbøger for samme Aar findes et kong. Brev, hvori det strængelig befales enhver Helgaards-Bonde i Lenet at yde et helt Læs Langhalm og hver Halvgaards do. et halvt Læs. Der maa være bleven tækket adskillige Bindinger Hus med al den Langhalm.

I 1642 siger Lensregnskabet, at 2 Mænd fra Vrads Herred har lagt Lyng paa 8 Binding Hus i den ene Ende af Slottets Lade, hvor der er bleven taget Tagsten ned, som anvendtes andre Steder paa Slottet.

I 1645 er ifølge Synet Isterraden »tagt med Straae«. Og i 1648 forbedrer Murmand Michel Rauffuenholdt Tærskeladen med »Tagstien och Skielling«. Der lægges ogsaa Tagrender op. »Blyrenderne var i Feigde (Fejde) Tiden slet borttagen mellem Huuszen och Tagstienen, saa Regn och Drob (Dryp) ødelagde Tømmer och Mure«.

— Hvad Slottet indeholdt af Bohave af enhver Slags i dets Velmagtsdage under Frederik II og Christian IV giver to Inventarielister os Rede paa. Den første er fra 1588, da Slottet overgik fra Lensmand Henning Reventlov til hans Eftermand i Bestillingen Frants Rantzau. Hvem der har affattet denne Liste, meldes der intet om. Men rimeligvis har det været et Par af Kongen tilfornordnede Adelsmænd. Listen findes i Lensregnskabet fra 1588.

Vi begynder med det, Stenhuset indeholdt:

Udi Spiiskiellerenn: 2 brede Naffre (Boreredskab), 1 liden Staalstang, 2 Jernn Spader, unde och guode (d. v. s. en daarlig og en god), 4 Piibkander (en Kande med rørformet Tud), 1 Hancheballi (Balje med Hanke), 14 tomme Tønder, 29 Knabstaabe (Ølkander af Træ at drikke af. Knab = Knabe = Dreng eller Karl), 3 Brødkorffue (Kurve), 3 Legler (smaa Ankere at drikke af.

Paa Fyn bruges den Slags endnu under Markarbejdet), 1 Bissmer, 1 nye Smørwegdt (Vægt), 3 Liusstager (Lys), huer med thoe Piiber aff Stall (Staal), 1 Boldt med 5 Feldinger.

Udi Stienhuszkielderenn: 1 Pumplaas, 1 Liusstage aff edt Diur (formodentlig af et Gevir eller et Dyreben) 4 store Øllfade med Eege Baand om, 1 Winfadt.

Udi Saldtkielleren: 3 Saltballier, 2 Liusestager med Liuss, 2 gamle Kiister.

Udi Brødkiellerenn: 1 Jern Pick, 1 Løngleie (formodentlig Le at slaa Lyng med).

Paa Stiennhussidt (hvor siges ikke) 17 Jernnskoder, store och smaa, som er ubrugelig (formodentlig Vin-duesskodder), 1 Falckenet aff Kobber.

Endelig fandtes i Stenhusets Fruerstue:

Et nye Schab med tre Rum, 1 andet maalidt (malet) Schab med 4 Rumer och Laase for och 4 Rumer med ingen Laase for. 1 forgyldt Kalch och Disch.

Vi gaar saa over i Borggaarden.

Udi Salt Kielleren (altsaa under Fruerstuen): 4 Saltkar, 9 store Saltt Troffue (Trug).

Udi Brøggerssidt: 1 Brøggpannde (Brygkedel) paa 12 Tønder, 1 Tapkar (Kar til Aftapning) paa 36 Tønder, 1 Giellkar (Gilkar = Bryggekar) paa 34 Tønder, 1 Stobkar (Kar, hvori man maalte Øllet, 1 Stob = 2 Potter), 2 Suollkar (Svalekar. Det nybryggede Øl svaledes heri). 1 gammel Kiiste, 1 Brandpig (til at rode i Ilden med), 1 Deien Troug (Dejgtrug), 5 gammell Seckj, 1 Bouløxe, 1 Syeklede (et Klæde at sie igennem), 1 Køllklede (maaske brugt til at køle med? Maaske har det med Malt, køllen at gøre?), Stenger med Lenncker att bere øll med, 2 Miellsolder (Melsolde), 1 Liøb (Løb), 1 Laas for Biugenn (Byggen), 1 Suøb offuer Giellkaridt (maaske et Klæde at lægge over Karret), 1 Miellsold.

Bryggersinventariet er desuden i 1584—85 bleven »forbedret« med følgende: Et 8 Tønne (Tdr.) tom Øllkar, 1 Øllkar paa 32 Tønner, 16 Øllfade giord paa 6 och 4 Tønner.

»Udi Køckennit« nævnes først:

2 Røster (Riste), 2 Bradspid (Stegespid) udenn Fødder, 2 Brand Jernn (Trefod at sætte Kogekar paa over Ilden) med 6 Løbber, 1 Treefoedtt (Trefod), 1 Braapande (vist en Kedel til Affald. Kan ogsaa betyde Urinspand), 3 Brandforcke (vel sagtens Gaffler at holde Kødet paa, naar det stegtes), 1 Fleskgaffel, 2 Skumskie (Skeer), 2 Kockeschier (Grydeske), 2 Krudschier (Skeer til Kryderi), 2 Flaakniffue (Flaa = Bark ell. Hud. Altsaa Knive at flaa med), 58 Knabfade (Fade til Knaber, Folkene), 1 Bennkischouffue (Skuffe?), 3 Brabucker (maaske Bukke at sætte Braaspande paa), 3 Kogspande, 1 Riffueiernn (Rivejærn), 1 Treefoed, 1 Ildforch, 1 Jernnschoffuell (Skovl), 1 Deienntroug, 2 Miellsolder.

Endvidere er Køkkenbohavet i 1584—85 bleven »forbedret« med 3 Kogpannder, 2 Braapander, 1 Kobber Riffue Jernn. Desuden har »Kong. May. och høyborene Førstinde Dronningh Sophia ladet forschicke fra Skanderborg och till Silckeborgh till Innuentariums Forbedring«: 1 Fleskedell paa 3 Fieringer, 2 halff Tønne Kiedell, 2 Otting Kiedle, 8 andre Kiedle ehr 2 nogitt størr end de andre de woch (vejede) thilhobe 13 Lpd. 5 Mk.), hvilke Genstande vel nærmest maa høre hjemme i Køkkenet, ligesom det »Inuentarium findis att were tillgiordt och forbedret med« i 1585—86: 4 Kobbergryder (vog 3 lett Pd. 10 Mk.) (1 Letpd. er 24 Mk. og omtr. 1 Lpd. i vor Vægt), 2 Kobberkiedle (wogh 10 Mk.), 2 Kiedle (vog 27 Mk.). Endelig er der i 1587—88 tilgaaet 2 lidenn Kobber Kiedle.

Udi »Fadburett paa Fruerstoffuenn« var stablet sammen en Mængde Indbo af forskellig Slags.

For det første en hel Del Sengetøj og Hynder. 4 Par hollandtz Lerritz Lagenn ehr 3 Par med 2 Breder och thett fierde med 3 Breder, 4 Par enbritterriz Laggen (Lagen af Lærred med en Bredde), 2 Par helslit, 2 Par halslit, 9 Par Hørgarnns Lerriz Lagen. Halslit. 16 Par Blaargarnns Lerriz Lagen, 4 Puder udenn Woehr (Vaar) Slident, 2 tønnd Teppitt Sengkleder (tynde Sengeklæder vævet som Tæppe), 18 halffslitt ulldenn Sengkleder eeblant er 6 sledenns (slidte), 1 flamsk Benckediønne (Hynde af flamsk Klæde til en Bænk), 11 huid (hvide) tønd Teppitt Sengkleder, 1 gammel syett Benckediønne, 2 Par groffue halffslitt hollandz Lerriz Laggen, thett enne Par met 2 Breder udi och thett andett med 3 Breder udi och er thettene (disse) Par halffslidenne, 6 nye Pudiswohr (Pudevaar), 10 gamell Diøner aff 4 Sølswahr (?) (findes 2 isteden offuerdragenn met Wadmell), 1 gammel graa Hoffidiønne (Hovedpude), 5 Bolsterdiøner ehre gamle och forslett, 3 blaaranditt bømte (bødede?) Diøner er gamle, 2 gammell Hoffueddiøner med Bolster Woehr, 2 blaarandett halffslitt Hoffueddiøner er brøden (istykker).

Midt ind i denne Fortegnelse er opført Sengeklæder »Till en Senng Franz Bilde (Lensmand 1548—57) gaff«: 1 Leerlag (formodentlig Lærredslagen), 1 Pude met itt gammelt Woehr, helslidenn, 1 halffslitt Bolsterdiøne, 6 Støcher aff gulltt och bruun Arrash (uldent Tøj fra Arras) och enn Kappe (Sengekappe) af gammel brøden Saienn (Sajen eller Sadden = fint, uldent Tøj. Der tales om Saddens Trøje, S.-Hagel, S.-kiortel).

Hertil kommer det Sengetøj, Slottet har faaet lavet i Aaret 1584—85: 3 Bolster Senngi Diøner og 3 Hoffueddiøner ther thill (dertil), hvoraf 4 er Sølfsweff, 7 graa Wadmels Dynner, 6 Hoffuiddiøner ther thill, 18 Par Hørgarns Laggenn udi huer tt Paar 20 Alne, 36 Par Blaar-

garnns Lagenn udi huer tt Par 16 Alne, 8 Hørgarnns Pudiswohr udi huer 3 Alne, 3 Lambsehindz (Lammeskins) Senng Techenn (Dække), 14 ulden Senngkleder (Lagener).

Endvidere har Dronning Sofie sendt fra Skanderborg: 2 nye Bolster Dyneswohr, 2 nye Sardugs Dyniswohr (Sardug = halvt linnen og halvt uldent Tøj. Der tales om Augsburg Sardug, Sard.-Dyne, »Sard. til myn Frues Underkiortel«), 2 nye Bolster Hoffuid Dioniswohr, 3 Par smaa Hørgarnus Lagend $2\frac{1}{2}$ bred halffslidenn. Og fra København har Dronningen sendt 20 Par »halffslidden Blaargarnns Lagenn, ehr 16 Par aff them mögitt forslid.«

Og endelig har Slottet i 1585—86 anskaffet: 8 nye Wadmelsdyner, 3 nye Hampleriz Dyner og 9 uldne Sengkleder. Samt i 1586—87: 6 nye Senngkleder, 5 Skindtechenn, 3 ulden Dyner, 5 Par Hørgarnns Lagen og 12 Par Blaargarnns Lagen.

Med Henblik paa Fremtiden havde Slottet henlagt: 202 Alne Hørgarnslerrit, 200 Alne Blorgarnlerrit og 32 Alne Hamplerrit til Secki (Sække), 56 Alne Wedmell (Vadmel) og 72 Alne grøn Engelst (Engelsk Klæde).

Af Duge, Servietter og Haandklæder havde Slottet ogsaa en smuk Forsyning. Paa Fadeburet fandtes: 10 Dreiels Schiffuedugge (Borddug), 1 gammel lang Dreiels Dug syett med Silcke, 1 lanng hollanz Lerriz Dug syed med Silcke, 1 gammel lang bleggi (bleget?) Lerriz Dug syed med Silcke, 1 gammel lang Hørgarnns Dug syed med blaa Thraa (udi Stedenn lagt enn Damaskis Dreils Dugh), 2 lange halffslidden Hørgarnns Dugge, 3 lange halffsliddenn Blaargarnns Dugge, 1 halffslitt hollanz Lerriz Handklede, 5 halffslitt Hørgarnus Handklede. Dronningen har øget denne Beholdning med 4

Hørgårnns Schiffuedugge med 3 Breder og 2 smaa Hørgårnns Handkleder, halslidenn, 4 Hørgårnns Schiffduge udi huer 11 Alne ere slett forslitt, 4 lanngge Borgestoffue Blaargårnnsduge aff 8 Alne, 10 Hørgårnns Handkleder udi huer 2 Alne.

Slottet har endnu haft Ting fra Bispenses Tid. Der nævnes saaledes: 1 rød Fløiells Meshagel med itt Guld Kors paa, 1 Messe Serch, 1 gamell Altterklede, 1 lang Dug aff Lerrit syed med flamsk Giørnn (Garn?) och med Bispens Wabenn paa, 2 gammil hollandz Lerriz Duge syed med Silcke och Bisp Nielses (formodentlig Niels Clausen, som døde paa Silkeborg) Waben paa, 3 gamell flamsk Skiffueduge (Bordduge) syedt med Siilcke och Bisp Offuis (Ove Bilde, som maatte afstaa Silkeborg Slot til Kongen ved Reformationen) Wabenn paa. 2 Mesing Kierter att bruge udi en Kiercke.

Af Service nævnes: 5 gammel Tinfade, 17 gammel Tin Talerchenn, 1 Tinkande, 1 lidenn Tinpott, 2 gammel Smørfade.

Fra Skanderborg har Dronning Sofie sendt: 3 Tinkander, »huer paa 2 Potter, 4 Tinquarter, 20 Tinbegger (Bægere) ther iblandt 3 noget stør end the ander, 20 Tinfade og 20 Tintalerchenn«. Og 1584 har hun fra »Wiborg antuorditt Lensmanden Henniche (Henning) Reuentlov 10 nye Tinfade, 9 Tin Salzerchen (Sauce-skaale el. smaa Fade), 2 store Handbechen«. Og samme Aar har hun fra København »forschiket 10 Tinfade (i 1588 alle brødne d. v. s. i Stykker)«.

Af Møbler nævnes: »27 opstandis Treesenghj aff Bøgh, 12 opstandis Træsenghj aff Fyr, 3 gammel Skabe, som duer intet, 59 Stoele, 4 Bogstole (Læsepulte), 4 gammel Foldborde (Borde at slaa sammen), 4 Kiister unde och guode (daarlige og gode), 24 Schiffuer (Borde) unde och guode, 4 Foldstuel (Stole at slaa sammen).

Dette Bohave er i 1584—85 bleven forøget med »1 stor Fyrkiste, 1 stor Eegekiste, 1 lang dobbelt Schiffue paa Fruerstoffen, 1 stort Skab i Steggersitt«.

Med Lysholdere eller Lysstager synes Slottet at have været daarligt forsynet. Mellem det øvrige Bohave paa »Fadburet« nævnes kun »3 smaae Liusestager huer med 1 Pibe, then ene er brøden« (istykker). Saa Slottet har egentlig kun haft to. Men Dronningen har ogsaa her hjulpet, idet hun fra Viborg sender »8 Messing Liusestager huer med 1 Pibe« — men da der tages Syn paa dem, er »3 brøden« — og fra København har hun oversendt »4 Messingliusstager huer med 1 Pibe«.

Paa Inventarielisten er ogsaa anført nogle Papirer, som »Hennich Reuentlow annourdidt Franz Ranzow«. Der nævnes »Denn richtig Jordbog som Winderslouffgaard och Alling Closters Guodz war udj inndragen« og »Enn Register paa nogenn Breffue, som findes udj Breffkameret som Poull Harbo haffr indskriften«. Blandt disse Breve er bl. a. en hel Del fra Sandemænd.

Blandt Tingene findes ogsaa »1 blaa Fløjels Kappe om en Sengh, 1 gammel Løffkar (Løvkar = Badekar), 3 Glarløgdtter, 6 Jernforche. Naturligvis er ogsaa nævnet »1 Seieruerck med sin Klock och sin Tilbehøring«.

Ogsaa paa det, der fandtes udenfor selve Slottet, er der optaget Fortegnelse.

Saaledes hos Fiskerne: 1 ferdig (brugelig) Wohdtt (Vaad), 10 Ruser, 2 Togger (Fiskenet. Kan betyde baade Trækkegarn, Garn ved Pulsning og Net paa en Stang). Ehre noget miere endt halffslitt. 1 Skalle Togger (at fange Skaller med), 3 nye Wodgarnn. Og der fortælles tillige, at de har haft 5 Knubskibe og 4 Pramme.

I Teglgården fandtes: 2 gammel Sengklæder, 1 Blaargarnslaggen, 5 Skierknifuer, 1 Murstiensform, 1 Aastrog-

form (Afstrygningsform?), 2 Teglstiensform med 2 Boffuer(?)
1 Tasskelaas.

I Smedien havde man: 1 Stedt (Ambolt), 1 Forhammer, 1 Siiehammer, 2 Haandhamre, 1 Fusthammer (Fust = Hastværk, maaske ganske lille Hammer), 6 Brødde, 1 Øyejernn (at smede Øxeøjer over), 8 Tenger, 2 Stochjernn (Stokkejærn = Jærn at hugge Huller med), 3 opstanndis Nagelhog (Nageltog = Nagelkrampe = et Jærn, hvori Hovederne paa Naglerne smedes), 1 Feelhage (Filhage), 1 Sperhage (Ambolt med langt Næb), 1 gamell Slibestien, 1 Slibestien med een Staall Axell, 1 Fyrspid, 1 Fyrsche, 1 jernnbunden Spand, 1 Buglenckj (Buglænke at hænge ustyrlige Heste i, naar de skoes), en Halslenche, 1 Nadstaald (skal vist være Nadstald = et Sted eller en Indretning at tvinge ustyrlige Heste i eller med), 1 Hoff Tange (Hovtang), 1 Skoe Jernn, 1 Giernhamer (Gier = Smykke, altsaa maaske en Hammer at udarbejde finere Ting med), 1 Hoffklinge (at skære i Hoven med?), 1 Studsfell (maaske til at file Hoven til med?), 1 Skoehammer, 1 Par gammell Belle (Bælge), 1 Feele Skrue, 1 Feelstoch, 1 Bennckehamer, 1 Feelkloffue (Filklov el. Filklo = en lille, løs Skruestikke), 2 Brødde, 1 Underlad (maaske Vinde-lad?), 14 Fele.

Desuden findes opført som indgaaet mellem Inventariet i Regnskabsaarene 1586—87 og 1587—88 2 Slettfile, 11 Skrubfile (Raspe?), 3 store Laasze, 4 giorth (smedede) Laasze, 2 Trizer, 2 Kobber-schiffuer och 2 Jernnbollter udj, 1 stor Hampe Toug, 40 Fogd lang, 2 store Lencker adt age Tømer aff Schoffuen med, 82 Led langt, 2 Tingsler (vist et Værktøj at hule Træ med), 2 Bondknifue (Baandknive), 1 Schoffue Jernn (maaske en Jærnstang), 1 Buoløxe, 1 Høyøxe.

Endelig har Slottet haft en »Gammel brøden Baad.

1 Hytfad (at gemme Fisk i), som ligger paa Landet med een Lennchj och Laas for, 2 Wogne med theris Tilbehøring og Laase for Slosz Porttenn.

Ovre i Ladegaarden fandtes af Slottets Ejendom kun 60 Stauffkar (Stav), 4 Spannder, 1 Flødbøtt, 1 Kiernne (Kærne), 4 Mielchiballier (Mælkeb.) og 5 Knabstobe.

Den anden Inventarieliste er fra 1611, altsaa 23 Aar yngre. Det er den, som jeg allerede flere Gange har henvist til, og som blev optaget ved Lenets Overgang fra Frans Rantzau til Chr. Holch.

Mellem de finere Ting nævner jeg: »en stoer Liuskrone aff Mesing med 12 Piber« (den hænger i »Kongens Saell«) »en gamill grøn Fløyels Tapedt 4 Breder udj och bremid med Sølfblad«, 5 Støcker gamill grønne Damaskis Omheng, er 2 Brede udi huer Støcke och en Kape dertil, en gamill gull och rød Damaskes Thæppit med 3 Brede och 2 Kaper«. Og af Gengangere fra 1588 træffer vi den »gamill rød Fløyells Meshagel«, »noch en gamill Meseseerch« og »et gamill Alterkliede«, og vi faar her at vide, at de begge er aff grouff Hørgarnns Leridt«.

Paa denne Liste findes rigeligt af Salveter, Duge, Haandklæder og Lagener — baade Lærreds og uldne — og store Stykker ubleget Hvergarns- og Blaargarnslærred.

Forsyningen af Dynen, Puder og Bænkedyner er ogsaa betydelig, baade i Vadmel, Bolster, Sardug og Læder. Det meste synes at være ganske tarveligt, kun enkelte Ting har Udsmykning af Damask og Kniplinger. I denne Afdeling findes ogsaa en Del Sengeombæng af grønt Engelsk, Klædetapet til Væggene, Fruerstuen og »Drotningens Camer« paa Stenhuset. Det sidste Sted er »omdragen« med 32 Alen. Endelig findes her en 72 Alen lang Rulle valket Vadmel. Beholdningen af Tinsager er ret antagelig. 20 Tinstobe bærer »Kongens och Drott-

ningens Naffn«. Herimellem findes tillige et Par »Kierche-
liusstager« af Messing. Sikkert fra Bispenses Tid.

I Afdelingen »Threevahre« findes en stor Forsyning af Træfade, Pibekander, Øl- og Standtønder (34) og Knabstobe. Og her har vi ogsaa Fortegnelse over Træmøbler. Jeg anfører som fordelte »paa adskillige Gehmacher och Kamere, Staldene och andenstedtz: 31 »Fürskiffuer (Fyrretræsborde), 1 Egebord, 44 »Fürbencher« (Fyrretræsbenke), Fyrsenge (25), Bøgesenge (18), Stole (21), Bøgestole »hugen aff Kloff« (Klov) (58).

Det meste af Bohavet er — som ved Opgørelser af Bohavet i Bøndergaardene — ordnet efter Stoffet (Træ, Tin, Messing o. s. v.). En Del er dog inddelt efter Stedet, hvor det befinder sig. Saaledes angives Borgestuen at have indeholdt 2 Langsuenborde (Svend) og 4 Bænke.
